

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária

A kereskedelmi jog története

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

1

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MAT-JN-17/EN
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogi Történeti Tanszék
Oktatók	Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba Tel/Fax: (62) 544-412 E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	5
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

2

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Az olvasólecke elsajátítását segíti a hozzátartozó videólecke.
5. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
6. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
7. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Olvasólecke

A magyar kereskedelmi jog kodifikációja

A kereskedelmi jogra vonatkozó szokásjogi normákat Magyarországon először a **városi jogkönyvekbe** foglalták össze. A vásárjog, a céhszabályzatok, külföldi kereskedők magyarországi tevékenységének szabályozása ennek a fejlődésnek egy-egy részét képezik.

Budai jogkönyv (Ofener Stadtrecht): ófelnémet nyelven íródott a 15. század elején.

forrásai: a magdeburgi jogkönyv, a város szokásjoga és a királyi privilégiumlevél, ami a város szabad királyi rangra emelését biztosította. A tárnoki jog alapját is képezte.

A hét tárnoki város – Buda, Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Sopron, Eperjes, Bártfa - főbíróként a *tárnokmestert* kapta meg. A 13. században a tárnokmester *hatásköre* egyrészt pénzügyi kérdésekre, másrészt bíraskodásra terjedt ki. A pénzügyi feladatokat a 14. században átvette a *kinstartó* és ettől kezdve bírói feladatokat látott el. Luxemburgi Zsigmond 1405-ben az ún. *városi dekrétumában* rögzítette, hogy a hét szabad királyi város csak akkor forduljon a király bírói fórumához, ha a tárnokmester nem akar ügyükben eljárni.

„A polgároknak összesen és egyenkint, a jövevényeknek, és bármely városunk valamint valamely nevezetesebb városhoz csatolt szabad községek lakosságának szabadságában álljon bármely ítéletet, melyet bírások és esküdt polgáraik hoztak, tárnokmesterünkhöz, vagy annak a városnak a bíróságához feljebbezni, a melynek szabadságával az ilyen város vagy község él.” (Zsigmond 1405. évi városi dekrétuma)

„A perlekedő városi polgárság érdekei azonban megkívánták, hogy még ezekben a nehéz évtizedekben is legyen valamilyen fellebbviteli fórumuk, ahová a városi törvényszékek ítéletével meg nem elégedő felek ügyeiket fellebbezhették. Ezt az igényt I. Ferdinánd király is figyelembe vette, aki 1532-ben egy pozsonyi polgár fellebbezését Pozsony, Sopron és Nagyszombat városok tanácsa elé utalta, elrendelvén, hogy mindegyik városból két-két esküdt jöjjön össze egy bizonyos helyen és időben, s vizsgálja felül a kérdéses pert. 1536-ban ugyanígy jártak el egy másik ügyben. Azért azonban, hogy visszaélés ne történhessen, a három város 1539-ben elhatározta, hogy csak a tárnoki ítélőszék elé egyébként sem fellebbezhető kisebb ügyeket fogják közösen elbírálni.” (Veres Miklós: A tárnoki hatóság és a tárnoki szék)

A 15. század elejétől a hét szabad királyi város delegált bírótársakat a tárnokmester mellé. Ez volt a garanciája annak, hogy a **tárnoki széken** az általuk használt, ősi szokásjogot alkalmazzák. A tárnoki szék központja Buda volt. A török hódoltság miatt a tárnoki szék székhelyét áttették **Sopronba**, majd Buda visszafoglalását követően ismét Buda lett a központ.

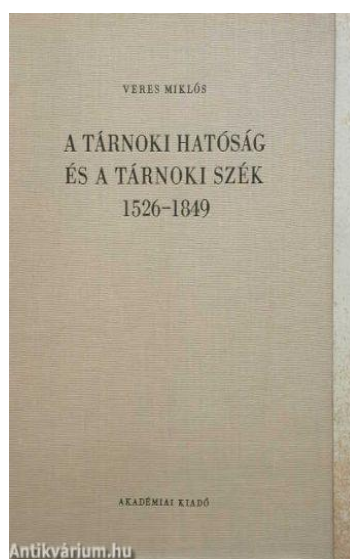
Buda

Bártfa

A tárnokiszék évente egyszer ülésezett. Az ekkor hozott ítéleteket jegyzőkönyvbe foglalták. Az így összegyűjtött ítélkezési anyag lett a tárnoki cikkelyek alapja. Ezt *Laki Thuz János* gyűjtötte össze.

Selmeci jogkönyv

A városi szokásjog másik csoportját a *bányavárosok* szokásai alkották. Közülük Selmecbánya jogkönyve maradt fenn a 13. századból. IV. Béla engedélyezte a német bányászok megtelepedését és kiváltságlevelet adott nekik. Ezt a jogkönyvet használták a bányavárosok a *Körmöcbányán* működő bírói fórumon.

„Minden város esküdteinek kötelessége a kereskedést, a kereskedőket és a mértéket, és minden kereskedelmi tevékenységet, melyek a közjóhoz és békéhez tartoznak, a bíró közreműködésével hűségesen és rendszeresen felügyelni. Amit azután ezekről a dolgokról meghatároznak és rendelkeznek, annak senki se szegüljön ellen és ne ellenkezzen, és a bírságot, melyet megszabnak, azok fizessék meg, akik vétkeztek.” (Selmeci jogkönyv rendelkezése a kereskedőkről)

A kereskedelmi jog első törvényi szabályozását az **1723:LIII.tc.** jelenti, amely kötelezővé tette a kereskedők számára a **kereskedelmi könyv** vezetését.

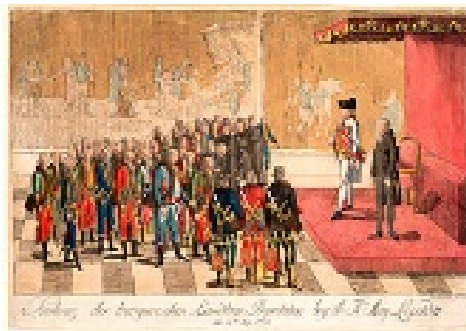
„I.§ a kereskedők és kalmárok összesen és egyenként, rendesen és alakszerűen vezetett kereskedelmi könyveket tartsanak, melyekbe hitelezéseiket s tartozásaikat pontosan bevezessék.”

Királyi kúria 1779-ben megbízást kapott egy váltó- és kereskedelmi törvény szerkesztésére. A Kúria javaslatát egy királyi leirattal 1791-ben terjesztették az országgyűlés elé.

Az **1791:67. tc.** felállította az ún. regnicoláris deputációkat, melyek közül az egyiknek a kereskedelmi jogi tervezet elkészítése volt a feladata.

„A kereskedelmi, harminczadi és közgazdasági bizottságban: A harminczados vám elveinek szabályozása. A közkereskedelem előmozdításának és sokféle akadályai elhárításának terve, hová az utak s csatornák és a folyók szabályozása tartoznak. Továbbá, különféle gyárak létesítése s gyártnányok behozatala, művészek és mesteremberek számának szaporítása. A közgazdasági tárgyak tekintetében, a milyen a selyemtenyészés, nagyobb testalkatú lovak tenyésztése s egyéb efféle.” (1791:67.tc.)

az 1790. évi országgyűlés

II. Lipót

A kereskedelmi bizottság meghatározó tagja, Zágráb vármegye főispánja báró **Skerlecz Miklós** volt. Kiválóan képzett közgazdász volt, aki az ország gazdasági felemelkedését tartotta szem előtt.

Skerlecz Miklós (1731 – 1799)

A tervezetet a bizottság „*Codex Cambio – Mercantilis pro Regno Hungariae Partibusque eidem adnexis in tres partes divisus per Regnicolarem Juridicam Deputationem Articulo 67/1791. ordinatam elaboratus*” címmel terjesztették elő az uralkodónak.

Az új uralkodó I. Ferenc azonban nem hívta össze az országgyűlést. De a kereskedelmi jogi tervezet nem merült feledésbe.

Az 1825/27. évi országgyűlés ismét felállította az országgyűlési bizottságokat azzal a feladattal, hogy a korábban elkészült tervezeteket vizsgálják felül. Az elkészült munkát 1830-ban kinyomtatták és megküldték a vármegyéknek. Bár ezt a tervezetet nem fogadták el, az 1839/40. évi országgyűlésen több, a kereskedelmi jog körébe tartozó törvényt fogadtak el.

1840: XV. tc. a váltóról, ezt az 1844:VI. tc. módosította

1840: XVI. tc. a kereskedőkről;

1840:XVII.tc. a gyárak jogviszonyáról;

1840:XVIII. tc. a közkereseti társaságokról;

1840: XIX. tc. a kereskedelmi testületekről és alkuszokról;

1840:XX. tc. a fuvarosokról;

1840: XXI. tc. a követelések betáblázásáról;

1840: XXII.tc. a csődületekről

„a Cambio-mercantile Just - váltó - kereskedelmi törvényt- gondolom és hiszem azon talpkőnek, melyen földművelési és kereskedési gyarapodásunk egyszóval utóbbi felemelkedésünk és boldogulásunk alapulhat.”(Széchenyi István: Hitel)

A kiegyezést követően a gazdasági élet biztonsága szükségessé tette a kereskedelmi jog kodifikálását. A munkára **Apáthy Istvánt** kérték fel, aki 1873-ra elkészítette a kereskedelmi törvény tervezetét, s amelyet 1875-ben fogadott el az országgyűlés.

Munkáját több kritika érte, melyeknek kiinduló pontja: a német kereskedelmi törvénykönyvet másolta. Ez a kritika önmagában nem igaz, bár tagadhatatlan, hogy a magyar kereskedelmi jog fejlődésére nagy hatással volt.

Az 1875. évi XXXVII. törvény 1.§ határozta meg a kereskedelmi jog forrásait és egyben hierarchiát is felállított.

- Elsődlegesen magát a törvényt kellett alkalmazni, ha valamit nem szabályozott,
- akkor figyelembe vehették a *kereskedelmi szokásokat* és
- végső soron a magánjog általános szabályait.

A törvénnyel ellentétes szokás alkalmazása tilos volt.

A szokás nem változtathatta meg a törvényi rendelkezéseket. A kereskedelmi szokásokat szubszidiarius jelleggel alkalmazhatták a törvényszékeken.

A **kereskedelmi szokás**: a kereskedelmi ügyletekben a gyakorlat által megerősített jogi norma, mely lehet általános és helyi jellegű.

Ha a bíró ismerte a felek által hivatkozott kereskedelmi szokást, akkor arra alpozva hozhatott ítéletet. Ha nem ismerte a kereskedelmi szokást, akkor bizonyítási eljárást kellett lefolytatni a szokás létezéséről és tényleges tartalmáról.

A **magánjog** szabályait akkor lehetett figyelembe venni, ha a kereskedelmi jogban előforduló jogintézmény csak egy szeletét képezi az általános magánjogi jogintézménynek.

pl. kereskedői képviselő – csak egy módja az általános képviselőnek

Érvényesült az a szabály is, hogy a kereskedelmi törvény hatálybalépését követően keletkezett magánjogi norma nem helyezhette hatályon kívül a kereskedelmi törvény rendelkezéseit. E téren elsősorban az általános magánjog kötelmi jogi szabályaira kell gondolni.

Magyarországon nincs polgári törvénykönyv, így a kereskedelmi jogban az általános magánjogi jogelveket, illetve a jogfilozófia hívható segítségül.

Az 1875. évi kereskedelmi törvény rendelkezése szerint eljáró bíróságok alatt:

- a királyi törvényszéket, mint kereskedelmi bíróságot,
- királyi Ítéltáblát,
- királyi Kúriát,
- Budapesti Királyi Kereskedelmi és Váltóbíróságot kellett érteni.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Melyek a magyar kereskedelmi jog forrásai?
2. Milyen szerepet töltek be a kereskedelmi jog fejlődésében a városi jogkönyvek?
3. Mi volt a Királyi Kúria szerepe a kereskedelmi jog fejlesztésében?
4. A kereskedelmi jog kodifikációjának történetében milyen szerepet játszottak az országgyűlési bizottságok?
5. Ki volt Skerletz Miklós?
6. A kereskedelmi jog mely területeit szabályozták az 1839/40. évi országgyűlésen elfogadott törvények?
7. Ki volt Apáthy István?
8. Mikor készült el az első magyar kereskedelmi törvény?
9. Milyen jogforrási hierarchiát érvényesített?

KÖTELEZŐ TANANYAG

Az előadáson elhangzottak.

Mezey Barna (szerk): Magyar jogtörténet. Osiris K., Budapest, 2007.

Ajánlott irodalom:

Horváth Attila: Az első magyar kereskedelmi társaságokról szóló törvény. Jogtörténeti Szemle.

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

